

МАРИЈАНА Ж. МЛАЂЕНОВИЋ

УНИВЕРЗИТЕТ У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ПАЛЕ
КАТЕДРА ЗА ИСТОРИЈУ

ГЛИГОР М. САМАРЦИЋ¹

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ С ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ
У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ЗА ИСТОРИЈУ

НАМЈЕСНИШТВО И ИНФРАСТРУКТУРНИ РАЗВОЈ У ПРОВИНЦИЈИ ГОРЊИ ИЛИРИК/ ДАЛМАЦИЈИ У ВРЕМЕ ПУБЛИЈА КОРНЕЛИЈА ДОЛАБЕЛЕ²

АПСТРАКТ. У раду се презентују подаци о намјесништву Публија Корнелија Долабеле (од 14. до 20. године н. е.) у провинцији Горњи Илирик/Далмацији. Наративни извори и значајан број епиграфских споменика свједоче о његовој дјелатности на овом подручју. Изузетна историјска вриједност ових свједочанстава огледа се у томе што омогућују потпунији увид у политичке и привредне прилике на Западном Балкану у периоду раног принципата.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Публије Корнелије Долабела, Далмација, намјесништво, епиграфски споменици, наративни извори.

¹ gligorijas@yahoo.com

² Рад је примљен 28. јула 2014, а прихваћен за објављивање на састанку Редакције Зборника одржаном 25. децембра 2014.

Рад је резултат истраживања у оквиру научноистраживачког пројекта ИИИ 47023, *Косово и Метохија између националног идентитета и евроинтеграција*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Долабеле (*Dolabellae*) су биле огранак римског патрицијског генса Корнелија (*gens Cornelia*), чији су чланови спадали у редове високих државника у периоду Републике. На њихову државничку дјелатност и дјелатност дједа и оца Публија Корнелија Долабеле указују историјски извори (Smith, 1867, I стр. 1058; PIR 1897/1898, I стр. 443–446; Wissova – Münzer – Groag, 1900, PWRE, IV, 1, col., 1296–1311). Публије Корнелије Долабела (*Publius Cornelius Dolabella*) био је конзул 10. године н. е. заједно са Гајем Јунијом Силаном (*C. Iunius Silanus*), а активно ће дјеловати на јавној позорници посљедњих година Августове (27. године п. н. е–14. године н. е.) и у првом периоду Тиберијеве владавине (14–37. године н. е.). Можемо рећи да се почетком нове ере Публије Корнелије Долабела налазио у врху римског политичког и државног апарата (Smith, 1867, I стр. 1060; Bulić, 1890, стр. 406–413; PIR 1897/1898, I стр. 444–445; Groag, 1900, PWRE, IV, 1, col. 1308–1310; Bulić, 1902, стр. 3–29; Rendić–Miočević 1952, стр. 41–50 + Tbl. II; Jagenteufel, 1958, стр. 14–17; Marinović, 1959; стр. 121–128 + 2 sl.; Rendić–Miočević, 1959, стр. 156–158; Rendić–Miočević, 1962, стр. 338–347 + 1. tbl; Lučić, 1966–1967, стр. 537–547; Rendić–Miočević, 1968, стр. 63–73 + 1–3 tbl.; Vojanovski, 1974; Wilkes, 1976, стр. 258–274; Imamović, 1980, стр. 27–59 br. 1–21 + 4 слична натписа; Čače, 2003, стр. 7–43; Novak, 2004; Glavičić, 2008, стр. 43–62; Mesihović, 2010, стр. 99–123; Mesihović, 2014, стр. 57–90).

Наративни извори не указују на Долабелино учешће у рату вођеном у Илирику од 6. до 9. године н. е., иако поједини истраживачи (с правом) не искључују ту могућност (Lučić, 1966–1967, стр. 537–547; Wilkes, 1976, стр. 258–274; Imamović, 1980, стр. 27–59 br. 1–21 + 4 слична натписа; Čače, 2003, стр. 7–43; Glavičić, 2008, стр. 43–62; Mesihović, 2010, стр. 99–123; Mesihović, 2014, стр. 57–90). Оно што поуздано знамо јесте да је Публије Корнелије Долабела у Горњи Илирик/Далмацију упућен 14. године н. е., гдје се налазио и приликом смјене на римском престолу, када ће устоличење Тиберија довести до побуна у Доњем Илирику, док горњоилирска војска (VII и XI легија и многе аугзилијарне кохорте), под командом Долабеле, остаје мирна (Tac. Ann. I 5). Јасно је, дакле, да је Долабела на неки начин задужио Тиберија тиме што је у вријеме Августове смрти, као легат Далмације, сачувао своју провинцију од немира који су потресали панонске легије, као и каснијим (као проконзул Африке, 23–24. године н. е.) успјешним окончањем рата против Такфарината (Tac. Ann. II 52; III 20, 32, 73; IV 13, 23–26).

Наративни извори о личности Публија Корнелија Долабеле доносе донекле опречне податке. Историограф, колега и његов савременик Велеј Патеркул наводи да је ријеч о једноставном и племенитом човјеку доброг држања: „*Cuius curam ac fidem Dolabella quoque, vir simplicitatis generosissimae, in maritima parte Illyrici per omnia imitatus est.*“ Исто тако, он открива да је Долабела управљао само приморским дијелом некадашње велике провинције Илирик. Његови наводи су значајни и због тога што из њих сазнајемо да се подјела провинције Илирик одиграла прије Долабелиног намјесништва и да 14. године н. е. постоје двије илирске провинције (*Superior provincia Illurici* и *Inferior provincia Illurici*, односно Далмација и Панонија) (Vell. Pat. II CXXV 5). С друге стране, Тацит Публија Корнелија Долабелу описује као великог и неукусног ласкавца Тиберију, посебно у случајевима предлагања и бирања намјесника провинција: „... свако ко води нечастан живот и кога бије зао глас да буде искључен из избора за намјеснике провинција. А то нека процјењује сам цар. Закони кажњавају пријеступе, али колико би било боље за саме кандидате, колико боље за савезнике, ако би се пријеступи спријечили“ (Тас. Ann. III 47, 66–69; IV 66).

Захваљујући успјешном раду, доброј управи и повјерењу које су у њега имали Тиберије и Држава, Публије Корнелије Долабела се на намјесничкој дужности у Горњем Илирику/Далмацији задржао седам година (Тас. Ann. IV 6). На такве закључке упућује нас и само Долабелино мишљење о томе како би требало да изгледа управа над провинцијом и улога намјесника у њој, изложено у Тацитовим Аналима (Тас. Ann. III 66–69). Сматра се да је Долабели његова лојалност Августу, а касније и Тиберију, омогућила руковођење провинцијом и команду над легијским и аугзилијарним јединицама недалеко од Италије. Другим ријечима, он је био човјек на кога се увијек могло рачунати и у Риму и у Горњем Илирику/Далмацији. Сабрано у цјелини, наративни извори намјесништво Публија Корнелија Долабеле на Западном Балкану ипак помињу само узгредно (Vell. Pat. II CXXV 5; Тас. Ann. III 47; III 69; Mesihović, 2014, стр. 57–90).

Историјску слику Горњег Илирика/Далмације, поред поменутих наративних извора, употпуњује и значајан број епиграфских споменика из прве половине I вијека н. е. Ови споменици, дакле, уз разноврсне археолошке налазе и наративне изворе донекле освјетљавају све процесе на простору Илирика. Поред тога што су епиграфски споменици пронађени на подручју провинције Дал-

мације, на којима се помиње Долабелина управа, бројнији у односу на остале намјеснике делегиране из Рима, они указују на то да је његова дјелатност допринијела да се античка цивилизација на подручју провинције Далмације држе и потпуније укоријени (Jagenteufel, 1958, стр. 14–17; Mesihović, 2010, стр. 99–123; Mesihović, 2014, стр. 57–90).

Римљани на стратешки важним тачкама подижу читав систем утврђења које прати изградња путева, подизање насеља, насељавање италског становништва и ислужених војника-ветерана те давање грађанских права. У вријеме када су заузели јужни Илирик, Римљани су познавали нови начин градње циглом и каменом, уз примјену малтера (Plin. HN III 33, 21; Tac. Ann. I 20; Balif, 1893, стр. 7–8; Domaszewski, 1902, стр. 158–211; Mayer 1940, стр. 134–136; Pašalić, 1953, стр. 286; Pašalić, 1969, стр. 103–104; Vojanovski, 1974, стр. 26–28; Martinović, 1974, стр. 12–18; Vojanovski, 1980, стр. 41–72; Zaninović, 1980, стр. 178; Paškvalin, 1986, стр. 153–156; Vojanovski, 1988, стр. 66–67). Савременији начин градње примијењен је и при трасирању комуникација чији остаци на терену – уз писану изворну грађу – чине основ за успјешно истраживање античких комуникација на југу Далмације (It. Rom. V 467, 468, 469, 470; Шкриванић, 1975, стр. 50–51). Епиграфски споменици указују и на то да је Долабела велику пажњу посветио изградњи комуникација које су повезивале приморје са унутрашњошћу природним пролазима кроз тешке масиве Динарида (It. Rom. V 467, 468, 469, 470; Sergejevski, 1962δ, стр. 111–113; Vojanovski, 1974, стр. 15–38; Шкриванић, 1975, стр. 50–51; Цермановић–Кузмановић, 1975, стр. 19–20; Samardžić, 2010, стр. 51–67).

О изградњи пет римских комуникација које су полазиле из Салоне обавјештавају нас два солинска натписа. Први натпис гласи: *[Ti(berius) C]aesar divi Augusti f(i)lius / [Aug]ustus Imp(er)ator pont(if)ex max(im)us / [trib(unicia)] potest(ate) XIX co(n)s(ul) II / [viam] a colonia Salonitan[a] / [ad flin[es] provinciae Illyrici]??? / cuius viae millia pasuus sunt / CLXVII munit per vexillarios / leg(ionum) VII et XI / item viam Gabinianam / ab Salonis Andetrium aperuit / et munit per leg(ionem) VII (CIL III 3198a (p 2275, 2328, 19) = CIL III 10156 = CIL III, 3200 (p 2328, 19) = CIL III 10158 = ILJug 262 (датација 16/17. година н.е.). Други натпис је: *[Ti(berius) C]aesar divi Augusti f(i)lius / [A]ugustus imp(er)ator pontif(ex) max(im)us / trib(unicia) potest(ate) XXI co(n)s(ul) III / viam a Salonis ad He[dum?] castel(lum) / Daesitiatum per mill[i a pass]uum / CLVI munit / et idem viam ad Bath[inum? flu]men? / quod dividit B[r]e[ucos Oseriat?]ibus / a Salonis munit per [millia p]assuum / CLVIII / [et idem**

viam... ..???] / *munit ad imum montem Ditionum / Ulcirum per millia passuum / a Salonis LXXVIII / P(ublio) Dolabella leg(ato) pro / pr(aetore)* (CIL III 3198δ (p 2275, 2328, 19) = CIL III 10156b = ILJug 263 (датација 19/20. година н.е.).

Прва комуникација, која је полазила из престонице провинције и ишла према граници илирске провинције, била је дуга 167 римских миља (између 245 и 250 км) (Војановски, 1974, стр. 133; Mesihović, 2014, стр. 57–90). Однос између римских миља и модерних мјерних јединица до данас није прецизно утврђен (1472 м, 1478 м, 1480 м, 1497 м, 1500 м); док дужина друге комуникације, “*Via Gabiniana*”, према Андетрију, није позната. Судећи по епиграфским споменицима, ове двије комуникације су градили припадници VII и XI легије. Трећа комуникација, дужине 156 римских миља (између 229 и 234 км), иде према Деситијатском кастелу Не[...] (Војановски, 1974, стр. 133; Mesihović, 2007, стр. 941–988; Mesihović, 2014, стр. 57–90), а четврта према ријеци *Bathinus*, која дијели Бреуке и могуће Осеријате (или неко друго илирско племе). Дужина ове комуникације је 158 римских миља (између 232 и 237 км). Пета иде према диционској планини *Ulcira*, а дуга је 77, 5 римских миља (између 113 и 116 км) (Војановски, 1974, стр. 133; Mesihović, 2014, стр. 57–90). *Ulcirum* се вјероватно односи на планину *Uilica* (Ujilica, Ilica vis. 1654 m), сјеверно од Босанског Грахова и југозападно од Дрвара). Сматра се да су легионари учествовали у градњи и осталих путева, уз припаднике других помоћних јединица, робове и домаће становништво. Споменици свједоче да је Долабела био заслужан за настанак путне мреже (без *via Gabiniana* и остатака четврте комуникације, након раскрснице са трећом) у дужини од преко 4000 римских миља (између 588 и 600 км), изграђене за пет година (Војановски, 1974, стр. 245–250; Mesihović, 2014, стр. 57–90.).

Изградња ових путних комуникација у кратком временском року био је један од великих грађевинских пројеката провинцијске администрације који је изискивао велике напоре и трошкове на подручју провинције Далмације. Поједини истраживачи с правом сматрају, иако још нема потврде у епиграфским и наративним изворима, да је Долабелина администрација заслужна и за друге комуникације изграђене на југу провинције Далмације (посебно се мисли на оне које иду из Нароне/Вид код Метковића према унутрашњости и југоистоку) (Mesihović, 2014, стр. 57–90).

Основни разлог за изградњу комуникација било је одржавање мира међу заједницама, а добри путеви су повећавали борбену

мобилност трупа и омогућавали лакшу експлоатацију провинције, прикупљање пореза и ефикаснију привредну активност; доприносећи истовремено покретљивости становништва и доносећи велики број погодности за домаће становништво. Осим тога, новоизграђене комуникације омогућиле су и ширење нових културних смјерница античке цивилизације (Bojanovski, 1974, стр. 245–250; Mesihović, 2014, стр. 57–90).

Епиграфски споменик из Нароне својим натписом свједочи да је постављен послје смрти Августа и устоличења Тиберија. *Divo Augusto / sacrum / P(ublius) Dolabella co(n)s(ul) / Caesaris August(i) / leg(atus) pro pr(aetore)* (AE 1999, 1223; Mesihović, 2010, стр. 99–123). У њему се помиње „дожански Август“, коме је Долабела и посветио натпис. Откривен је у оквиру Августовог храма, а указује на значење *Augusteuma* и боравак Долабеле у овом граду (Marin, 1997; Marin, 2004a; Marin, 2004b; Mesihović, 2010, стр. 99–123.).

У натпису из Салоне, поред Друза и Долабеле помињу се и Германик и Ливија. *L(ucio) Anicio L(uci) f(ilio) / Paetinati / III vir(o) iure dic(undo) / quinquennal(i) prae(fecto) / quinq(uennali) Drusi Caesar(is) / Germanici prae(fecto) / quinq(uennali) P(ubli) Dolabellae / pontifici flamini / Iuliae Augustae prae(fecto) / fabr(um) / praefectur(a) Phariac(a) / Salonitan(a)* (CIL III 14712 = ILJug 124). Сматра се да је натпис настао у вријеме боравак Друза у Илирику (Bulić, 1902; Jagenteufel, 1958, стр. 14; Mesihović, 2010, стр. 109; Mesihović, 2014, стр. 57–90).

Епиграфски споменик из Цавтата указује да се Долабела бавио и другим инфраструктурним радовима. *[P(ublio)] Dolabella / leg(ato) pro pr(aetore) / coh(ors) VI vol(untariorum) / trib(uno) L(ucio) Purisio Atinate / [...].il?io C(aio) Saenio II vir(is)* (ILJug 636; AE 1964, 227; AE 1966, 280; AE 1989, 608; AE 2008 +1035). Претпоставља се да остаци натписа из Цавтата (*Epidaurum*) и Задра (*Iader*) говоре о некој јавној изградњи под Долабелиним покровитељством (Marinović, 1959, стр. 121–127; Rendić–Miočević, 1959, стр. 156–158; Lučić, 1966–1967, стр. 538–539; Glavičić, 2008, стр. 43; 48–49; Mesihović, 2010, стр. 109–110; Mesihović, 2014, стр. 57–90).

Други натпис из Цавтата је првобитно био исклесан у девет редова, а до данас се сачувало само првих пет. *P(ublio) Corne[lio] / Dolabell[ae co(n)s(uli)] / VII viro epuloni / sodali Titiensi / leg(ato) pro pr(aetore) Divi Augusti / et Ti(beri) Caesaris Augusti / civitates Superioris / provinciae {H}llyrici* (текст натписа реконструисан на основу ранијих преписа, преузето из Glavičić, 2008, стр. 45 и Mesihović, 2014, стр. 57–90). Натпис је од великог значаја, јер се у два посљедња оштећена реда помиње званични назив провинције

Далмације, што нас упућује на службени назив илирских провинција након подјеле јединствене провинције Илирик. На основу садржине натписа споменик се датира у вријеме након Августове смрти (19. VIII 14. године н. е.) и његове деификације (17. IX 14. године н. е.). Поред тога што натпис наводи *civitates Superioris / provinciae {H}Illyrici*, он указује и на провинцијско уређење – аутономне политичке и територијалне јединице перегринских народа (Jagenteufel, 1958, стр. 14; Marinović, 1959, стр. 121–127; Lučić, 1966–1967, стр. 538–539; 543–546; Vojanovski, 1974, стр. 18–19; Zaninović, 1998, стр. 43; Šašel–Kos, 2005, стр. 379–380; 401–402; 470; Glavičić, 2008, стр. 43; 45–47; Mesihović, 2010, стр. 110; Mesihović, 2014, стр. 57–90).

Исто тако, претпоставља се да се и Долабелин натпис из Задра односи на градитељске активности у којима је по ко зна који пут највећи терет пао на војнике VII и XI легије. *Ti(berius) Caesar divi Aug(usti) f(ilius) / Augustus imp(erator) pontif(ex) max(imus) / trib(unicia) potest(ate) XX co(n)s(ul) III / leg(io) VII leg(io) XI / P(ublio) Cornelio Dolabell(a) / leg(ato) pr(o) pr(aetore)* (CIL III 2908 (p 1635, 2273)). Сматра се да су и Провинција и Престоница извукле поуке из побуне панонских легија 14. године н. е., па су због тога и ангажовали војнике ових легија (двје легије и многе аугзилијарне кохорте) на градњи провинцијске инфраструктуре. Натпис се на основу навођења трибунске моћи цара Тиберија датира у 18. годину н. е. (Jagenteufel, 1958, стр. 14; Mesihović, 2010, стр. 111–112; Mesihović, 2014, стр. 57–90).

Фрагментовани натпис из Кистања (*Burnum*) указује на постојање неке врсте службеног провинцијског документа (*forma Dolabelliana* – катастарски документ, могуће карта). [...*Iussu... leg(ati) / Aug(usti) pro p[r(aetore)] / [s]ecundum formam / Dolabellianam / restituit* (ILJug 874)]. Претпоставља се да су на основу овог документа (*forma Dolabelliana*) провинцијске власти имале увид у земљишне и територијалне односе у Провинцији, али и пресуђивале у случајевима спорова око међа. Пронађени епиграфски споменици (терминацијски натписи) доказују да је таква арбитража за вријеме Јулијеваца – Клаудијеваца била честа појава у Далмацији. Сматра се да је *forma Dolabelliana* најстарији познати (катастарски) документ, у коме су забиљежени подаци о територији и земљиштима у Провинцији; те (на основу њеног назива) да је настала под покровитељством Публија Корнелија Долабеле. Њен значај се огледа превасходно у томе што је провинцијска управа на основу овог документа рјешавала територијалне и земљишне

односе у Провинцији. Гледајући са данашње временске дистанце, јасно је како је за настанак оваквог дјела било потребно улагање надљудских напора. На фрагментованом натпису из Кистања *forma Dolabelliana* се помиње у ретроспективи, тј. арбитража се у свом закључку позива на њу у неко касније вријеме (Jagetaufel, 1958, стр. 65; Wilkes, 1976, стр. 268, br. 26; Imamović, 1980, стр. 46–48; Mesihović, 2010, стр. 112; Mesihović, 2014, стр. 57–90).

Натпис из Горњег Карина говори о арбитражи земљишних односа између двије домородачке заједнице у Либурнији. *Ex [decr(eto) P(ubl)ii Corn(elii) / Dol(abellae) leg(ati) pr(o) [pr(aetore) / det(erminavit) C(aius) Titius / Geminus (t?.....?) [-? - / leg(ionis) VII inte[r / Asser(iates) et C(or)inienses]]* (AE 2003, 1332). На данас загубљеном епиграфском споменику, стајало је како је Публије Корнелије Долабела одредио Гаја Титија Гемина да разграничи либурнске заједнице Асеријате и Корињане (Џаџе, 2003, стр. 19–21; Mesihović, 2010, стр. 112–114; Mesihović, 2014, стр. 57–90). Како смо више пута поновили, једна од главних Долабелиних активности била је прецизно разграничење територија између појединих домородачких заједница. Арбитража, тј. успостављање линије разграничења, био је један од главних темеља стабилности функционисања римске провинцијске управе. Епиграфски споменици указују на чињеницу да је питање разграничења између појединих домородачких заједница било скопчано са егзистенцијалним потребама, те да су овакви спорови представљали велики проблем римским властима у њиховом учвршћивању у Провинцији. Домородачке заједнице су се најчешће сукобљавале око обрадиве земље, пашњака, извора, ријечних токова и рудника. Из тога се може закључити да се илирски народи на подручју Западног Балкана нису ујединили ни у предримском ни у почетном периоду римске владавине. Међашни спорови домородачких заједница уносили су немир и реметили односе у Провинцији, због чега су Римљани жељели да елиминишу главне изворе нестабилности. Тако су у своје руке узели и рјешавање спорних питања међу народима и племенима путем арбитраже, а до данас се сачувао значајан број трагова постављања међа у раном принципату, у Горњем Илирику/Далмацији. Римска арбитража је била неопозива, па су међе постале признате и односи стабилни, уз гаранције успостављене ситуације од стране Римске државе. Римљани су арбитрирали и унутар једне *civitas* што је слабило унутрашње јединство домородачких народа. Може се рећи да је

постављање и утврђивање међа била једна од важнијих дужности намјесника провинције. Римске институције су своје право арбитраже у односима домородачких заједница преносиле и на своје опуномоћенике, најчешће официре легија стациониране у провинцији. Била је уобичајена пракса да намјесници за судије по питању уређења граница међу домородачким заједницама именују своје потчињене, већином центурионе, једног или у сложеним приликама и двојицу, којима би се некада по потреби придружио и војни трибун (Bulić, 1890, стр. Wilkes, 1976; Imamović, 1980; Војановски, 1988, стр. 64; Čače, 2003, стр. 19–29; Mesihović, 2014, стр. 57–90).

О арбитражи, односно успостављању линије разграничења између појединих домородачких заједница свједочи и натпис из Горњег Карина (Hirschfeld, 1885, стр. 4–5; Abramić – Colgano, 1909, стр. 32; Jagenteufel, 1958, стр. 12; Wilkes, 1976, стр. 260, br. 6; Imamović, 1980, стр. 43–44; Čače, 2003, стр. 21; Mesihović, 2010, стр. 114–115; Mesihović, 2014, стр. 57–90). *[E]x edictu(!) P(ubli) Cor(neli) Dolabel(la)e leg(ati) / pro praetore determinav[it] / S(extus) Titius Geminus / pri(nceps) posterior leg(ionis) / VII inter Neditas / et Corinienses / --- / restituti iussu A(uli) / Duceni Gemini / leg(ati) Augusti pr(o) p[r(aetore)] / per A(ulum) Resium [M]a/ximum (centurionem) leg(ionis) XI / C(laudiae) P(iae) F(idelis) pr(incipem) posterior(em) / et Q(uintum) Aebutium / Liberalem (h)astat(um) / posteriore(m) leg(ionis) / eiusdem (CIL III 2883 (p 1634, 2273) = CIL III 9973 = ILJug III 2871).*

Натпис говори о успостављању међе између либурнских заједница Недита и Корињана (С. Месиховић наводи да на либурнске Корињане (и њихово насеље *Corinium*) данас подсећа име самог Карина (двадесетак километара сјевероисточно од Бенковца), а на либурнске Недите/Недине (и њихово насеље *Nedinium/Nadinium*) данас подсећа име Надин (25 км источно од Задра и 10 км западно од Бенковца). Датира се у вријеме намјесништва Дуцена Гемина, између 63. и 69. године н. е. (Imamović, 1980, стр. 40–41; Mesihović, 2014, стр. 79–80). Натпис се састоји од два дијела: први се односи на арбитражу из времена намјесништва Публија Корнелија Долабеле, док се други дио односи на арбитражу из времена намјесништва Аула Дуцена Гемина (око пола вијека доцније, опуномоћеници А. Ресије Максим и Квинт Ебутије Либерал из XI легије *C(laudiae) P(iae) F(idelis)* позивају се на међе из времена Долабеле). Натпис указује на постојање традиције и континуитет правне дјелатности у провинцији Горњи Илирик/

Далмација (Wilkes, 1976, стр. 260, br. 7; Imamović, 1980, стр. 40–41; Mesihović, 2014, стр. 79 – 80).

Исто тако, натпис из Карина свједочи да је граница постављена по налогу Публија Корнелија Долабеле, а на основу локалитета налаза се претпоставља да је ријеч о Недитима и Корињанима (Abramić – Colgano, 1909, стр. 32; Jagenteufel, 1958, стр. 14–15; Wilkes, 1976, стр. 259, br. 3; Imamović, 1980, стр. 44–45; Mesihović, 2010, стр. 115; Mesihović, 2014, стр. 80–81). [E]x dec[re]to / [P(ublii)] Corne[li] / [Do]labell(a)e [leg(ati) pro praetore] / finis int[er] Neditas et Corinienses??] (ILJug 2872).

Натпис из Јабланца код Сења говори о успостављању међа између заједница Бега и Ортоплина, по налогу Публија Корнелија Долабеле (претпоставља се да је ријеч о јаподској народносној припадности) (Wilkes, 1976, стр. 258, br. 1; Imamović, 1980, стр. 50–51; Mesihović, 2010, стр. 115; Mesihović, 2014, стр. 81–82). Ex dec[r(eto)] / P(ubli) Cornel[i] / Dollabel(l)ae / leg(ati) pro praetore A[ug(usti)] / [[---]] / int(er) Begos et Ortopli[n(os)] (ILJug 919). Заједнице са натписа се повезују са насељима *Ortoplinia* (Ps. Scyl. 21; Ptol. Geo. 16, 3; Rav. IV, 22; V, 14; Imamović, 1980, стр. 49–50; Mesihović, 2010, стр. 115; Mesihović, 2014, стр. 80–81) и *Vegium* (Ptol. Geo. II 16, 2; Imamović, 1980, стр. 51; Mesihović, 2010, стр. 115; Mesihović, 2014, стр. 80–81) (вјероватно средишта наведених заједница) које наводи Плиније Старији (Plin. NH. III, 140; Mesihović, 2010, стр. 115; Mesihović, 2014, стр. 80–81) у оквиру скардонитанског конвента (Mesihović, 2010. Стр. 115; Mesihović, 2014, стр. 81–82).

Натпис са Виса посвећен је Тиберијевом сину Друзу у коме се као намјесник провинције помиње Публије Корнелије Долабела (Rendić–Miočević, 1952; Jagenteufel, 1958, стр. 15; Mesihović, 2010, стр. 115–117; Mesihović, 2014, стр. 81–82). *Drusus Caesar T[i(beri) Aug(usti) f(ilius) divi] / Augusti nepos co(n)s(ul) de[signatus] iterum] / pontifex augur camp[um] dedit] / Publio Dolabella leg(ato) pro [praetore]* (ILJug 257). Натпис је датиран у 20. годину, у вријеме када је Друз по други пут био изабран за конзула, а Долабела је још био намјесник Провинције (Tac. Ann. III 11).

ЗАКЉУЧАК

На чело римске провинције Далмације Публије Корнелије Долабела је дошао 14. године н. е., неколико година по завршетку далматско-римског рата (од 6. до 9. године н. е.) и коначног покорвања Илирика. Намјесничку дужност је започео са санирањем посљедица изазваних сукобима између Римљана и домаћег становништва. У својим подухватима и пројектима у провинцији

Далмацији руководио се римским стратешким интересима од којих је и домаће становништво имало користи. Одржање мира и развој Провинције уз ефикасну управу био је његов основни циљ.

Долабелино намјесништво на неки начин симболизује почетак новог доба на подручју Далмације. О активностима његове администрације на регулисању земљишних и територијалних односа свједоче бројни епиграфски споменици (међашни натписи и *forma Dolabelliana*). Инфраструктура изграђена за вријеме његовог намјесништва учинила је заосталије предјеле Илирика доступним тадашњем урбанијем и развијенијем свијету Медитерана. Тако је и домаће становништво добијало бољи животни стандард у односу на ранији период. Могло би се рећи да су се за вријеме Долабелине управе (од седам година) римски интереси прожимали са интересима домаћег становништва, па су се пољуљано повјерење и постојећи јаз између ова два свијета почели полако превазилазити.

У периоду послје Долабелине управе најбоље су се видјели резултати његовог намјесништва. Захваљујући његовим великим пројектима, домаће становништво је држе и потпуније усвајало вриједности и достигнућа развијених цивилизација. На основу епиграфских споменика пронађених у Солину јасно је да је Долабела био заслужан за изградњу комуникација у дужини већој од 400 римских миља (између 588 и 600 км), у периоду од пет година. Овај грађевински пројекат је остварен и захваљујући великој пожртвованости VII и XI легије, помоћних војних јединица и домаћих грађана. Иако је постављање путних темеља и изградња комуникацијске мреже за вријеме Долабеле и данас основица у модерном саобраћају на југу Далмације, ова историјска личност остала је у широј јавности непозната јер ниједан путељак не носи његово име. Несумњиво се сматра да је Публије Корнелије Долабела допринио учвршћењу темеља организације и структуре античке римске провинције Горњи Илирик/Далмације, а она се у историјском контексту показала као функционална територијално-управна формација која се дуго одржала. За разлику од свога дједа, свим јавним дужностима је приступао са озбиљношћу, па се његова политичка каријера сматра изузетно успјешном. Публије Корнелије Долабела је своју намјесничку дужност завршио 20. године н. е., остављајући иза себе уређен и функционалан систем управе и изграђену инфраструктуру.

- СКРАЋЕНИЦЕ AE – L'Annee epigraphique. Revue des publications epigraphiques relatives à l'Antiquite romaine, Paris.
- LCL – The Loeb Classical Library, London, William Heinemann LTD - Cambridge Mass, Harvard University Press.
- PIR 1897/1898 – Prosopographia imperii romani saec. I. II. III., edidit Elimar Klebs, Berolini, apvd Georgivm Reaimervm.
- PIR 1998 – Prosopographia imperii romani saec. I. II. III., editio altera, Berolini-Novi Eboraci, apvd Walter de Gruyter & Co.
- PWRE – Pauly-Wissowa Real-Enzyklopädie der klassischen altertumswissenschaft, Stuttgart.
- CIL – Corpus Inscriptionum Latinarum, Consilio et auctoritate Academiae litterarum regiae Borussicae editum, Berolini.

- ИЗВОРИ *Prosopographia imperii romani saec. I. II. III. (1897/1898).* Berolini (Berlin): edidit Elimar Klebs, apvd Georgivm Reaimervm.
- Prosopographia imperii romani saec. I. II. III. (1998).* Berolini-Novi Eboraci: editio altera, apvd Walter de Gruyter & Co.
- Pseudo Scylacis Periplus, (1855). *Geographi Graeci Minores.* Paris: Vol. I, Ed. C. Müller.
- Ptolemaei, C. (1883). *Geographia.* Paris: Ed. C. Müller und C.P. Fischer, Firmin Didot.
- Velleius Paterculus, (1822). *Historia Romana.* Londini: J. C. H. Krause.
- Tacitus, (1931). *Histories,* Clifford H. Moore, LCL.
- Corpus Inscriptionum Latinarum, (1873). *Consilio et auctoritate Academiae litterarum regiae Borussicae editum.* Berolini: Ed. Th. Mommsen, Voll. III.
- Šašel, A. et J. (1963). *Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia Inter annos MCMXL et MCMLX repertae et editae sunt.* Situla 5, Ljubljana, Narodni muzej.
- Šašel, A. et J. (1978). *Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia Inter annos MCMLX et MCMLXX repertae et editae sunt.* Situla 19, Ljubljana, Narodni muzej.
- Šašel, A. et J. (1986). *Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia inter annos MCMII et MCMXL repertae et editae sunt.* Situla, 25, Ljubljana, Narodni muzej.

- ЛИТЕРАТУРА Abramić, M., Colgano, A. (1909): *Untersuchungen in Norddalmatien.* Wien: *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien,* 12, 32.
- Bojanovski, I. (1974). *Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji.* Sarajevo: ANU BiH, Djela, XLVII, Centar za balkanološka ispitivanja, knj. 2.

- Bojanovski, I. (1980). „Materijali, tehnike i strukture antičkog graditeljstva u unutrašnjosti provincije Dalmacije“. U M. Suić – M. Zaninović (prir. i ur.), *Materijali, tehnike i strukture preantičkog i antičkog graditeljstva na istočnom Jadranskom prostoru* (стр. 41-70). Zagreb: Centar za povijesne znanosti.
- Bojanovski, I. (1988). *Bosna i Hercegovina u antičko doba*. Sarajevo: Djela knj. LXVI, ANUBiH. Centar za balkanološka ispitivanja, knj. 6.
- Bulić, F. (1890). Prinosak k poviesti uredjenja granica medju raznim plemenima u Dalmaciji za rimsko doba. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, god. II, sv. 4, 406–413
- Bulić, F. (1902). L'iscrizione della “praefectura Phariaca Salonitana”, *Bullettino di archeologia e storia dalmata XXV*, 3–29.
- Wilkes, J. J. (1976). Boundary Stones in Roman Dalmatia I. The Inscriptions. *Arheološki Vestnik*, 25, 258 –274.
- Glavičić, M. (2008). Epigrafska baština rimskodobnog Epidaura. *Archaeologia Adriatica*, 11, 43–62.
- Čače, S. (2003). Aserija u antičkim pisanim izvorima. *Asseria*, Zadar: Muzej antičkog stakla u Zadru, 1, 7-43.
- Imamović, E. (1980). Međašni natpisi na području rimske provincije Dalmacije. *Prilozi Instituta za istoriju*, XVI, br. 17, 27–59 br. 1–21+4 слична натписа.
- Jagenteufel, A. (1958). *Die Statthalter der römischen Provinz Dalmatia von Augustus bis Diokletian*.
Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften.
- Lučić, J. (1966–1967). O nekim problemima najstarije dubrovačke povijesti. *Historijski zbornik*, god. XIX-XX, br. 1-4, 537–547.
- Mesihović, S. (2010). *Aevum Dolabellae – Dolabelino doba*. Sarajevo: Centar za balkanološka ispitivanja, Akademija nauka i umjetnosti, knjiga XXXIX.
- Mesihović, S. (2014). *Rimski namjesnici Ilirika, Gornjeg Ilirika i Dalmacije*. Sarajevo: Filozofski fakultet u Sarajevu.
- Marin, E. (1997). *Ave Narona*. Zagreb: Matica Hrvatska.
- Marin, E. (2004a). *Divo Augusto*. Split : Arheološki muzej.
- Marin, E. (2004b). *Augusteum Narone, splitska siesta naronskih careva*. Split : Arheološki muzej.
- Marinović, A. (1959). Epigrafski spomenici o rimskom namjesniku Dolabelli u Cavtatu. *Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku*, Dubrovnik, 6-7, 121 – 128 + 2 sl.

- Novak, G. (2004). *Prošlost Dalmacije I, Od najstarijih vremena do Kandijskog rata*. Split: (1944 i novo izd.) Slobodna Dalmacija.
- Paulys–Wissowa, (1900), *Real-Encyclopädie der klassischen altertumswissenschaft*. Stuttgart.
- Rendić–Miočević, D. (1952). Druzov boravak u Dalmaciji, u svjetlu novog viškog natpisa. *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, 54, 41–50+Tbl. II.
- Rendić–Miočević, D. (1959). Cohors VI voluntariorum. *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, 61, 156 –158.
- Rendić–Miočević, D. (1962). P. Cornelius Dolabella, legatus pro pretore provinciae Dalmatiae, proconsul provinciae Africae Proconsularis, Problèmes de chronologie. *Acte des IV. Internationalen Kongresses für griechische und lateinische Epigraphik*, 17, 338 – 347 + 1. tbl.
- Rendić–Miočević, D. (1968). Novi Dolabelin “terminacijski” natpis iz okolice Jablanca. *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, III, 63 –73+1–3 tbl.
- Smith, W. (1867). *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*. Boston: Little, Brown and Company.
- Hirschfeld, O. (1885). Bericht über eine Reise in Dalmatien. *Archäologisch-epigraphische Mittheilungen aus Österreich-Ungarn*, IX, 1 – 30.
- Цермановић–Кузмановић, (A). (1975). Југословенске земље на Птолемејевој карти. *Monumenta cartographica Jugoslaviae*, I, 11–26.
- Šašel–Kos, M. (2005). The Pannonians in Appian vs Illyrike. *Illyrica antiqua*, FF press, Zagreb, 433– 439.
- Шкриванић, Г. (1975). Југословенске земље на Појтингеровој табли. *Monumenta cartographica Jugoslaviae*, I, 29–55.
- Zaninović, M. (1980). Područje Neretve kao vojni mostobran rimske antike. *Hrvatsko arheološko društvo*, 5, 173–180.

MARIJANA Ž. MLAĐENović

UNIVERSITY OF EAST SARAJEVO,
FACULTY OF PHILOSOPHY PALE

GLIGOR M. SAMARDŽIĆ

UNIVERSITY OF PRIŠTINA WITH TEMPORARY HEAD-OFFICE
IN KOSOVSKA MITROVICA, FACULTY OF PHILOSOPHY

SUMMARY

GOVERNORSHIP AND INFRASTRUCTURAL DEVELOPMENT

The paper presents the data on the governorship of Publius Cornelius Dolabella (14 to 20 A. D.) in the province Gornji Ilirik/Dalmatia. The significant number of epigraphic monuments indicates his activity in this area. These testimonies have important historical value, because they explain political and economical aspects of the West Balkans in the period of the early Principate.

At the beginning of his governing career he started to alleviate the consequences caused by the conflicts between the Romans and the domestic people. In his actions and projects in the province of Dalmatia he had in mind the Roman strategic interests and the interests of the inhabitants as well. Peace and development of the province were his main aims.

His governorship symbolizes the beginning of the new age in the area of Dalmatia. Numerous epigraphic monuments represent show the developed system of administration for the regulation of territorial and land-ownership relations (inscriptions and *forma Dolabelliana*). The great infrastructure was built during his governorship, and in this manner the behindhand area of Illyria was approachable and urban. This undoubtedly influenced domestic people and their living in comparison to the previous period. It could be said that the Dolabella united Roman and local interests, so the gap between these interests was bridged.

The big projects were completed during Dolabella's governorship, so the domestic people began to adopt values and achievements of the developed civilizations. It is sure that Publius Cornelius Dolabella contributed to the consolidation of the organization and structure of the Roman province Gornji Ilirik/Dalmatia. In historical context this province approved its functionality; it was a long-lasting administrative formation.

KEY WORDS: Publius Cornelius Dolabella, Dalmatia, governorship, epigraphic monuments, narrative sources.